

XIV. KÜTÜPHANE HAFTASI DOLAYISIYLA MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI MAKAMINA VERİLEN OKUL KÜTÜPHANELERİ HAKKINDA RAPOR⁽¹⁾

Giriş :

Okul ölçülü hayatıyla program ve yönetmeliği ile öğrenciyi mecburi olarak kendisine özgü bir öğretim ve eğitim nizamı içinde yetiştirmeyi amaç edinir. Bu yetiştirme tarzında pedagojik esaslara ne kadar uyulursa uyulsun çocuğun bulunduğu sınıfın mevcudu nisbetinde gelişir. Bu bakımdan öğrencilerin fikri gelişmelerine, yeteneklerine uygun istikametlerde gelişme ve programların kapsadığı konularda şahsi araştırma ve inceleme yapmalarına geniş ölçüde imkânlar hazırlamak ve öğrenimin başlıca bir dayanağı olmak üzere bütün orta dereceli okullarda birer «okul kütüphanesi» kurulması öngörülmüştür.

Okul kütüphaneleri eğitimin ilkel amaçlarına ulaşması için gerekli öğretim hizmetlerinin yanında, bağlı bulunduğu öğretim kuruluşunun yöneldiği farklı hedeflerin gerçekleşmesinde de okulun en büyük yardımcısı olacaktır. Ayrıca boş zamanlarını değerlendirme ve okuma alışkanlığının küçük yaşlarda kazandırılmasında birinci derece de yarar sağlamaktadır. Böylece öğrenci, eğitimin okulun dört duvarı dışında da devam etmesi gerektiği bilincine erişmektedir. Esasen bu bilince sahip olmadan bir ilkokulu bitiren binlerce vatandaşımız kitap açmama sebebiyle yavaş yavaş okur yazarlığını kaybetmektedir. Bu durum «ümmî» vatandaşlarımızın sayılarını azaltmaktaki gayretlerimizi engellemektedir. Daha önemlisi son imtihanını verdikten sonra ciddi hiç bir eserin kapağını dahi açmamaya yemin eden Üniversiteliye rastlanıyorsa, sebep birazda okuma zevk ve alışkanlığının okul kütüphaneleri yoluyla verilmemesinde aranmalıdır.

Giriş bölümünü okul kütüphanelerinin bir okulun Türk Millî Eğitiminin temel amaçlarını gerçekleştirmesinde ne derece önemli olduğunu belirtmek üzere dünyaca ün yapmış bir eğitimcinin sözleri ile tamamlıyoruz. Prof. Dr. Kate Wofford adlı bu eğitimci 1951 yılında memleketimize gelmiş ve köy okulları hakkında bir rapor hazırlamıştı. Adı geçen okul ziyaretlerinden birisinde gerçekleştirilen çeşitli çalışmalar hakkında kendisine verilen bilgileri dinledikten sonra şu sözleri söylemiştir :

Bana okulunuzdan bahsediyorsunuz; öğretmenlerinizin iyi birer öğretici ve bilgili kimseler olduğunu söylemek istiyor, öğrencilerinizin kendilerine verilen vazifeleri iyi yaptıklarının, okulun yılda şu kadar mezun verdiğini izah ediyorsunuz.

Bütün bunların doğruluğuna inanabilmem için bana okulunuzun haftalık ders programını verin. Beni kütüphanenize götürün eğer okul kütüphanelerinin çalışma programı okul programını tamamlıyorsa; kütüphaneci, okul programına vakıf ve okutmayı bilen bir kimse ise haftalık çalışma programını tatbik

(1) Rapor, Genel Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden Abdülkadir Köylü ve Aydın Kuran tarafından hazırlanmıştır.

etmek için öğretmen ve öğrencilerle birlikte çalışmasını biliyorsa işte o zaman söylediklerinizi değerlendiririm.

Okul Kütüphanelerinin Bugünkü Durumu :

Türkiye'de okul kütüphanelerinden bugün için istenilen verimin alınmasını engelliyen sebepler VII. Milli Eğitim Şûrası Dokümanlarından «Kütüphaneler Komitesi Raporu»nun okul kütüphaneleri bölümünde,

a) Eğitim sistemi, b) çocuk ve gençler için mevcut neşriyatın azlığı, c) Kütüphanelerin öğretici fonksiyonlarının ihmal edilmesi, d) Kalifiye personel yetersizliği şeklinde gösterilmiştir. Bu sebepler maalesef o tarihten bugüne kadar geçerliliğini devam ettirmiştir. Ayrıca bir kütüphanenin temel unsurları olan personel, yer, bütçe, ve koleksiyonunun bu kütüphanelerde standart bir seviyeye ulaşması için gösterilen gayretlerin azlığı dolayısıyla bu kuruluşlar statik kalmaya mahkûm olmuşlardır.

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının 1968 yılı İstatistiklerine göre bu tarihte yurdumuzda 1747 okul kütüphanesi bulunmakta idi. Okul kütüphaneleriyle ilgili olarak o tarihten sonra yeni bir istatistik yayınlanmadığından, bugün Türkiye de kesin olarak tesbit edilememiştir. Ancak bu rakamın 3000'e yaklaştığını söyleyebiliriz. Bu rakama ilkokul ve yüksek öğrenime bağlı okullardaki kütüphaneler dahil değildir. Sayıları 761'i bulan Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Kültür Bakanlığı bünyesindeki Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet yaparken, sayısı 3000'e yakın okul kütüphaneleri Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğü'nün bir şube müdürlüğü ile idare edilmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda daha önce arzedilen bir kütüphanenin temel unsurları olan personel, yer, bütçe ve koleksiyonun bugünkü durumu bu konudaki literatürün taranması ve Ankara'daki okul kütüphanelerinden pek çoğunun bizzat görülmesi sonucunda aşağıda belirtildiği şekilde tesbit edilmiştir.

Personel :

Görevi, yalnız teneffüs saatlerinde kitap iaresi yapan bazı öğretmen ve ayniyat memurları personel kavramı içinde düşünölmüyeceğine göre okul kütüphanelerimizin pekçoğunda kütüphaneci yoktur. Bu kütüphanelerde en çok rastlanan kütüphaneci tipi öğretmen kütüphanecidir. Bunun ifade etmesi gereken anlam öğretmenlik tahsilini tamamlamış öğretmenin ayrıca kütüphanecilik öğrenimi yapmış olmasıdır.

Gene bu kütüphanelerde her nasılsa görevlendirilen personel, bazı okullarda, okulun kayıt, yazışma, ayniyat, laboratuvar gibi çeşitli işlerinde kullanılmakta ve esas görevini gereği gibi yapamamaktadır. 1968 yılı İsttistiğine göre okul kütüphanecilerinde müstakil olarak 19'u kütüphanecilik eğitimi görmüş fakülte ve yüksek okul seviyesinde, 75'i kurs görmüş, 234'ü eğitim görmemiş memur çalışmaktadır. Ayrıca müstakil memuru olmadığı için bu kütüphanelerde 1360 öğretmen görevlendirilmiştir.

Yer :

Kütüphaneye ayrılacak yerler okulun en merkezi ve aydınlık bir köşesi olması gerekirken, okul binasının yapımında kütüphane düşünölmediğinden bu

bölüm gelişi güzel temin edilmektedir. Kütüphane küçük bir oda veya salon olmaktadır. Dolayısıyla göze, kulağa hitap eden araçlardan istenildiği şekilde yararlanılmamaktadır. Okuma salonlarında oturma kapasitesi kayıtlı öğrenci sayısının % 15'ini karşılar nisbette tutulması gerektiği halde Ankara'da yapılan bir araştırmada her sandalyeye ilkokulda beş, ortaokulda dokuz, lisede yedi öğrenci düşmektedir.

Bütçe :

İlkokullarda özellikle kütüphane hizmetlerinde kullanılmak üzere bir ödenek ayrılmaktadır. Bu konudaki harcamalar genellikle Okul Aile Birliği veya Okul Koruma Derneği gibi kuruluşlardan temin edilmiştir. Orta dereceli okul kütüphanelerinden bazılarında kitap satın alınmak üzere ödenek tahsisi yapılmakta bir kısmına ise bu konuda para ayrılmamaktadır.

Öğretmen ve öğrenciyeye doyurucu bir kitap koleksiyonunun hizmete sunulması için, kütüphanenin kitap konusundaki ihtiyacı hesaplanırken bir öğrenciyeye yaklaşık 15 lira ayrılması gerekmektedir. Bu harcamaya kitap dışında kalan müracaat eserleri ile göze, kulağa hitap eden araçların satın alınması dahil değildir.

Durum bu iken, 1968 yılı istatistiğine göre yurdumuzda o yıl orta dereceli okullarda 826.860 öğrenci için okul kütüphanelerine yalnız kitaba 13 milyon lira ayrılması gerekirken bu rakam 3.348.078 liradır. Para aynı zamanda 1747 okul kütüphanesindeki 4.642.038 adet kitabın ciltlenmesi ile diğer müracaat eserlerinin satın alınması ve kütüphane malzemesinin temini içinde sarfedilmiştir.

Koleksiyon :

İyi bir okul kütüphanesinde hizmetin yürütmesi için koleksiyonun Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarını ve okulun yöneldiği farklı hedeflerin gerçekleşmesinde yardımcı olabilecek nitelikte bulunması istenir. Bu niteliğin yanı sıra kütüphanenin daha iyi hizmet verebilmesi için 200-1000 öğrenciyeye sahip okullarda koleksiyonun 5000 ilâ 9000 kitaptan teşekkül edeceği gibi 1000 den fazla öğrencisi olan okullarda her öğrenciyeye 8 kitap düşecek şekilde hesaplanır. 1968 yılında okul kütüphanelerimizde 6,5 milyonu aşkın kitap olması gerekirken bu rakam 4,5 milyonu biraz geçmektedir. Ancak eserlerin 872.614 adedi ders kitaplarıdır. Bu durumda okul kütüphanelerimizin kitap bakımından takviye edilmesi icap etmektedir.

Bu konuda Ankara'da bir Kız Meslek Lisesinde yapılan araştırmada kütüphanenin kitap mevcudu, 4.809 adet olacakken 3.200 olduğu ve 1977 yılında bu kütüphaneye ancak 26 kitabın gönderildiği tesbit edilmiştir. Kütüphane koleksiyonunu teşkil eden kitapların çoğununda okul koruma derneğince satın alındığı anlaşılmıştır.

Okul kütüphaneleri koleksiyonları ile ilgili dikkati çeken ve aksayan bir yönde koleksiyonlarda okulun amacına uygun olmayan kitapların oldukça fazlalığıdır. Koleksiyonlarda kitap ve süreli yayınların yanı sıra olması gereken göze ve kulağa hitap eden materyal bulunmamaktadır. Bütün bunlara ilâve edilecek bir hususta kütüphane koleksiyonunu okuyucuya tanıtan liste diyeceğimiz katalogların okul kütüphanelerinin pek çoğunda düzenlenmemesidir.

Yukarıda açıklanan hususların ışığı altında okul kütüphaneleriyle ilgili olarak aşağıda belirttiğimiz tekliflerin dikkate alınması halinde bu kuruluşların daha çalışır hale getirilmesi mümkün olacaktır :

1 — İlkokulların ikinci devre derslerine kütüphanecilik bilgisi veren derslerin konulması, öğrenciye aradığı bilgiyi hangi eserlerden bulabileceği, yani kaptan faydalanma yollarını öğretecek ve dolayısıyla diğer derslerin hazırlanmasında da yardımcı olacaktır.

2 — IX. Millî Eğitim Şurasınca orta dereceli okullarda seçmeli ders olarak okunması kararlaştırılan «kütüphane bilgisi» dersinin haftada en az bir saat mecburi ders kabul edilmesi,

3 — Okul kütüphanelerinde çalışan ve okul kütüphaneleri yönetmeliğinin 8. maddesinde zikredilen öğretmen kütüphanecilerinin yeterli kütüphanecilik kurslarından geçirilmesi,

4 — Halen yürürlükte olan yönetmelikten önceki okul kütüphaneleri yönetmeliğinde yerini alan okul kütüphaneleri müdür yardımcılığının yeniden bu yeni yönetmeliğe konulması ve müdür yardımcılarının kütüphanecilik tahsili görmüş veya kurslardan geçmiş elemanlardan seçilmesi,

5 — Okul kütüphaneleriyle ilgili kursların en az 30 iş günü olarak düzenlenmesi ve öğretim üyelerinin de uygulamacılardan seçilmesi,

6 — Okul kütüphaneleri yönetmeliğine bir madde eklenerek, buldukları semtin halkının da bu kütüphane hizmetinden faydalanmasının sağlanması,

7 — Bu yönetmeliğe ilkokullardaki sınıf ve okul kütüphanelerinin kuruluş ve çalışmalarını belirten maddelerin konulması,

8 — a) Aynı yönetmeliğe kütüphanecilik teknik çalışmalarının halk ve çocuk kütüphanelerindeki çalışmalara paralellliğini sağlayarak standarda gidilmesi için bazı maddelerin eklenmesi,

b) Okul kütüphanelerinde kullanılan basılı kütüphane malzemelerinin (İstatistikler, istifade kartları v.b.) standartlaşması bakımından halk ve çocuk kütüphanelerindeki malzemeye dönüştürülmesi,

c) Bu yönetmelikle hatalı olarak verilen katalog fiş örneklerinin düzeltilerek bu hususun okul kütüphanelerine duyurulması,

d) Yönetmeliğin 35. maddesi aynıyat talimatnamesine aykırı hüküm taşıdığı ayrıca «kitapların kaydı» bölümünde 4 ve 5. maddelerin çelişkili olduğu görüldüğünden bu maddelerde söz konusu pay, payda sisteminin kaldırılması,

9 — Okul Kütüphanelerinin kütüphanecilik bilgisine sahip, müfettişlerce teftişinin yapılmasının sağlanması,

10 — Bu kütüphanelerde görevlendirilen personelin, okulun başka işlerinde çalıştırılmaması için, kadro unvanlarının kütüphaneci veya kütüphane memuru olarak belirtilmesi,

Bilgilerinize ve gereği hususunda ilgililere emirlerinizi saygı ile arz ederim.

15.3.1978.

Türk Kütüphaneciler Derneği
Genel Merkez Yönetim Kurulu a.
Genel Başkan
Nail BAYRAKTAR